

לקוממיות, Setti Frateli במקור, הייתה ספינת משא חופית תלת תרנית עשויה עץ בדחי 350 טון. הספינה הייתה מצוידת בנוסף למערך מפרשיה גם במנוע דיזל מדגם אנסלדו. אורכה היה 47 מטרים ומהירותה 8 קשרים.

הספינה אותרה בתחילת נובמבר 1947 בנמל נאפולי ונרכשה בהמלצת בן ירושלמי שנעזר בחוות דעתם של רב החובל מריו קנדה והמהנדס דמיני.

אחרי שנרכשה הועברה הספינה מנאפולי ללה-ספציה ושם החלה הכנתה להפלגה. שם הצופן שניתן לה לשלב ההכנות היה 'זיבלה'.¹

צוות ההכנה כלל את יהודה בן צור ועמנואל קצב וכן קבוצת פועלים מקומית.

במהלך ההכנות הועלתה הספינה על מבדוק ונבנתה בה קונסטרוקציה כבסיס לדרגשים, בנוסף נבנו על סיפון האנייה תאי שירותים ובמחסניה הוקמו שני מבנים עשויים עץ האחד מטבח והשני מרפאה.² לאחר ירידתה למים הוטענו בבטן הספינה דלק ל-12 ימי הפלגה, 27 טון מים ומזון לשבועיים, כן הועמסו ונקשרו על הסיפון מספר חביות דלק כעתודה.

ב-13 בדצמבר התברר לאנשי המוסד שייעודה של האנייה נודע לבריטים לפיכך הורו את האנייה להסתלק מאיטליה במהירות.³ האנייה יצאה בו ביום לכיוון צרפת.⁴ למפקד הפלגה קצרה זו מונה יהודה בן צור אליו הצטרפו המלווה איש הפל"ם עימנואל קצב וה'גדעוני' יוסף לזרובסקי. הצוות השכיר מנה רב חובל, רב מלחים, ארבעה מלחים, שני מכונאים וטבח, כולם איטלקים.

בערב של יום הגיעה הספינה לפתחו של מפרץ בנדול שבצרפת ומיד עם הגעתה לצרפת נכונה לה משימה – העברת מעפילים מבנדול למפרץ ג'רולטה שבאי קורסיקה שם המתינה להם האנייה כ"ט בנובמבר.⁵

¹ משמעות השם המקורי Sette Fratelli באיטלקית היא 'שבעה אחים' ומכאן נגזר כנראה כינויה שכן 'זיבלה' בידיש פירושו שביעייה.

² אמ"ה תיק לקוממיות: דוח אבנר 4.3.48.

³ בנובמבר עוד לא ידעו עליה (אהרוני מטות עמ 108)

⁴ אהרוני - מטות, עמ' 77.

⁵ ראו להלן

'זיבלה' השלימה את משימתה זו ב-14 בדצמבר בשעות אחר הצהריים ויצאה לכיוון צרפת. בדרך לצרפת התקלקל מנועה, מלחיה פרשו את מערך המפרשים הישן ובאמצעותם הגיעה הספינה לקרבת החוף. הספינה שהתה במפרצים שונים בחוף הצרפתי ממתינה למשימתה הבאה אך דגלה האיטלקי ומראה צוותה המפוקפק העלו את חשד המשטרה המקומית והיא נדרשה לעזוב.

הספינה יצאה מזרחה לכיוון איטליה אך נתקלה בסערה ונאלצה לשוב על עקבותיה. כשהטילה הספינה עוגן הופיעה סירת משטרה צרפתית, אנשי הצוות והמלווים נעצרו בחשד לפעילות בלתי חוקית ושחררו רק בסוף החודש.⁶

בתחילת ינואר נאלץ המפקד יהודה בן צור לחזור ארצה ואבנר גלעד ('סקנדי') קיבל את הפיקוד.⁷ משימתה הבאה של הספינה הייתה העלאת מעפילים מצרפת ארצה.

המעפילים המיועדים התרכזו במספר מחנות בדרום צרפת, המחנה הגדול שביניהם היה 'לה-פרנקי' שלייד נארבון ובו התרכזו למעלה מ-450 מעפילים. את המחנה הקים וניהל יעקב בן ציון ('מלך') שיועד גם ללוות את המעפילים בהפלגתם בהמשך.

הסעתם של המעפילים מהמחנה תוכננה להתבצע ב-5 בפברואר אך שביתת נהגי משאיות איימה לשבש את התכנית. בסופו של דבר הצליחו אנשי המוסד להגיע להסכמות עם הנהגים.

המעפילים הועברו למרסי ב-12 משאיות גדולות וכעבור יומיים יצאו כל המעפילים ממרסי לכיוון חוף ההעמסה שהייה בקרבת סן-טרופז.

מספרם של המעפילים המיועדים עמד על שבע מאות, מאה ושמונים מהם יוצאי צפון אפריקה מאתיים ושמונים בני תנועות נוער מאירופה והיתר משפחות מטופלות בילדים.

כשהגיעו המעפילים לחוף הורידה הספינה למים שת סירות גומי גדולות וסירת עץ והמעפילים הוליכו את הסירות בידיהם לאורך החבלים אל האנייה. ההעמסה נמשכה כשלוש וחצי שעות.

באנייה עצמה חולקו המעפילים לקבוצות של 30 איש, לכל קבוצה נתמנה ראש קבוצה. כן הוקמו מחלקות ייעודיות למשימות השונות בהפלגה.

⁶ בן צור זיבלה

⁷ גלעד אבנר (סקנדי) השערים פתוחים עמ' 168

ב-8 בפברואר לפנות בוקר נסתיימו תהליכי ההעמסה וההתארגנות והאנייה יצאה לדרך.⁸ מפקד ההפלגה היה אבנר גלעד, המלווה היה יעקב בן ציון וה'גדעוני' אהרון מיכאלי.

הנתיב שתוכנן עבר בין סרדיניה לקורסיקה, לאורך חופי איטליה המערביים ומשם דרומה אל מעבר המסינה. בהמשך תוכננה הספינה לעבור מצפון לכרתים, דרך מעבר הסקרפנטו, לאורך החוף הטורקי ולאחר מעבר קפריסין ולפנות דרום מזרחה לכיוון החוף הלבנוני.

לאחר מעבר המסינה קיבלה האנייה מנציגות המוסד באיטליה את שמה החדש המשקף את רוח התקופה - לקוממיות.⁹

כשעברה הספינה בסקרפנטו הטיילה עוגן במפרץ נסתר והמלווים עשו באניית מספר שינויים שנועדו להסוואתה. התורן האמצעי הוסר, הדפנות נצבעו אדום ועל חרטומה נכתב השם 'עבדול חמיד'.¹⁰

שלוש פעמים נתקלה האנייה בים סוער ונאלצה לסטות מנתיבה ולמצוא מקומות מסתור. שעברה הספינה ליד כף אנדריאס שבקפריסין התקלקל המנוע והאנייה המשיכה להפליג בכוח מפרשיה בלבד תוך שהמכונאים עמלים על תיקון המנוע. כשנראו הרי לבנון באופק הופיעה קבוצת מעפילים בפני המלווה יעקב בן ציון ודרשה במפגיע את הורדתם בחוף הקרוב, אחד מהם אף איים באקדח. לעזרתו של בן ציון התייצבו מספר מעפילים ממחנה 'לה-פרנקי', האקדח נזרק לים והסדר הושב על כנו.¹¹

ב-19 בפברואר כשהייתה הספינה ממערב לבירות עבר מעליה מטוס סיור ארבע-מנועי ובעקבותיו הגיעה המשחתת Childers.¹² המשחתת הקימה קשר עם האנייה וזו ביקשה קורס לחיפה. במשחתת העריכו כי עקב העננות שהייתה באותו בוקר התקשה רב החובל בניווט.¹³

ההנחיות שקיבל המפקד היו להתנגד פאסיבית בלבד וזאת בשל מספרם הגבוה של הילדים על הסיפון.¹⁴ במהלך חילופי הדברים עם המשחתת הוסכם כי האנייה

⁸ אמ"ה תיק לקוממיות: דוח אבנר 4.3.48.

⁹ אמ"ה תיק לקוממיות: דוח אבנר 4.3.48.

¹⁰ ינאי ואלמוג - מלך עמ' 138

¹¹ בן ציון סיפור המעשה 139

¹² אמ"ה תיק לקוממיות: דוח אבנר 4.3.48.

¹³ ניניאן - פטרול עמ' 159.

¹⁴ אמ"ה תיק לקוממיות: דוח אבנר 4.3.48.

תמשיך בנתיבה וכי מלחים בריטיים יעלו לסיפונה רק עם כניסתה למים הריבוניים של ארץ ישראל.

לקראת כניסת האנייה למפרץ חיפה הצטרפו למשחתת הפריגטה Bigbury Bay והגוררת המגויסת Marauder. עם כניסת האנייה לקו שלושת המיילים הועבר מהמשחתת צוות השתלטות ובראשו שני קצינים, גיל וסטיין עתירי הניסיון, ואלה לקחו פיקוד על האנייה. מנוע האנייה לא חובל והקצינים תמרנו אותה אל הנמל והצמידו אותה לדופן הסיירת Phoebe.

מהסיירת הועברו המעפילים לאניית הגירוש 'אושן ויגור' וזו יצאה לדרכה ב-20 בפברואר בשעה 14:00 אחר הצהריים.¹⁵ תהליך ההעברה עבר בשקט ובסדר,

אניית הגירוש הגיעה בבוקר יום המחרת לנמל פמגוסטה והמעפילים הורדו והועברו למחנה קראולוס ללא אירועים מיוחדים.¹⁶ בנקודת זמן זו הצטברו המחנות בקפריסין למעלה מ-29,000 מגורשים.¹⁷

¹⁵ המשקיף, יום ראשון, פברואר 22, 1948, עמוד 4

¹⁶ The Palestine Post, יום ראשון, פברואר 22, 1948, עמוד 3

¹⁷ המשקיף, יום שישי, פברואר 20, 1948, מדור, Front page, עמוד 1